

ΑΠΟ ΤΟ ΣΦΥΡΙ ΩΣ ΤΟ ΑΜΟΝΙ

Ἡ «Ν. Σκηνή» καὶ ὁ κ. Χρηστομᾶνος μὲ τοὺς μύστες του

Πρέπει νὰ κάμη κανεὶς τὸν γῦρο του καὶ εἰς τᾶλλα θέατρα, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν «Ν. Σκηνή» γιὰ νὰ νιώσῃ τὴν διαφορὰ καὶ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ κ. Χρηστομᾶνου. Αἰσθάνεται κανεὶς μέσα ἔς τὸν περίβολο τοῦ θεάτρου του, τὸ βάρος ποὺ πιέζει τὴν ψυχὴ νὰ φεύγῃ, μὲ ὅλους τοὺς ἐνδοιασμοὺς ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ μένουν ἀκόμη, γιὰ κάποια ἔργα καὶ γιὰ κάποια πρόσωπα, ποὺ ἀπαρτίζουν τὸν θίασο του. Ἡ ρουτίνα, εἰς τὴν ὁποία μᾶς εἶχαν βυθίσει οἱ δημοσιογράφοι τοῦ παλαιοῦ καιροῦ μὲ τοὺς ἠθοποιούς τῆς ὥρας, ἐδέχτηκε τὸν πρῶτο κόλαφο, καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, ποὺ χρόνια τώρα διωγμένη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, νομίζει κανεὶς πῶς ἄρχισε ν' ἀναφαίνεται καὶ πάλι, μέσα ἔς τὸν ὠραῖο μας τόπο.

Καὶ δὲν ἦτο δυνατὸ νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς, ἀφοῦ ἡ «Ν. Σκηνή» εἶνε ἴδρυμα τοῦ κ. Χρηστομᾶνου, ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ αἰσθάνεται βαθύτερα ἀπὸ τοὺς ρωμηοὺς τὸ καλὸ, ὁ ἴδιος, ποιητὴς καὶ καλλιτέχνης, θρεμένος μὲ ἰδανικὰ καὶ ποτισμένος ἀπὸ τὴν σοφία ἐκείνη, ποὺ δύσκολα βρίσκεται εἰς τὸν ζιπασμένο καὶ ἀμόρφωτο τόπο μας, ποὺ μόνο τὸ ἀψίκоро καὶ τὸ ἐπιτόλαιο τὸν διακρίνει.

*
* *

Ἐνα ἀπὸ τὰ οὐσιαστικώτερα στοιχεῖα ἐνὸς διευθυντοῦ θεάτρου εἶνε, ὄχι βέβαια ἡ τάση του, νὰ κατεβῇ εἰς τὴν ἀντίληψη καὶ εἰς τὴν καλαισθητικὴ τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ τὸ ἐναντίο, νὰ μορφώσῃ τὸ κοινὸ, καὶ πλεονεκτήτως, νὰ τὸ φέρῃ εἰς ἕνα ἐπίπεδο καλλιτεχνικὸ ὑψηλότερο, ποὺ νὰ μπορεῖ χωρὶς κόπο νὰ νιώσῃ σιγά-σιγά τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ, τὸ ἔργο ποὺ πρέπει νὰ διῆ, ν' ἀγαπήσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ καὶ τὸ ἔργο ποὺ πρέπει νὰ περιφρονήσῃ.

*
* *

Ὁ κ. Χρηστομᾶνος, φαίνεται πῶς αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ κάμη, μὲ τὴν διαφορὰ πῶς ὁ ἐκλεχτισμὸς του ἀρχίζει νὰ σαλεύεται λίγο. Ἴσως ὅμως τὸ περιβάλλον νὰ εἶνε τετοιοῦ, ἴσως οἱ περιστάσεις, μερικὰ πράγματα ποὺ δὲν ὑποψιάζονται οἱ ξένοι εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διευθυντοῦ ἐνὸς θεάτρου, νὰ τὸν σπρώχνουν καὶ αὐτὸν εἰς τὸν κατήφορο, καὶ εἰς τὴν γενικὴ ἰσοπέδωση ποὺ βασιλεύει ἔς τὸν τόπο μας. Καὶ ἐδῶ εἶνε ὁ σκόπελος. Θὰ κατορθώσῃ νὰ τὸν περάσῃ χωρὶς νὰ συντριβῇ; Δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ ζῆρω. Ὡς τὴν ὥρα, ὅσο μεγάλος κι' ἂν εἶνε ὁ ἐνθουσιασμὸς μου γιὰ τὴν προσπάθεια του εἰς τὴν δημιουργία ἐνὸς τελείου ἑλληνικοῦ θεάτρου, τὴν εἶνε καὶ ἡ λύπη μου, ποὺ τὴν προσπάθεια του αὐτὴ, σὲ πολλὰ σημεῖα μαραίνει τὸ φάσμα τῆς υποχώρησης, σὲ ἀπαιτήσεις, ποὺ ἀπαγορεύονται νὰ εἰσχωροῦν ἔς τὴν ψυχὴ ἐνὸς ποιητῆ.

*
* *

Ἡ σκηνοθετικὴ καλαισθησία τοῦ κ. Χρηστομάνου, συνδυασμένη μαζὺ μὲ ὅλα τ' ἄλλα, ἔχει μεγάλη ἐπίδραση, ὄχι μόνο εἰς τὴν αἰσθητικὴν τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἡθοποιῶν. Ὁ κ. Σικελιανὸς ξάφου, εἰς τὸ θέατρο τοῦ κ. Παντοπούλου, θὰ ἦτο πιὸ ἐλεύθερος καὶ κύριος τῶν κινήσεών του, παρὰ ἐπάνω εἰς τὸ θέατρο τῆς «Ν. Σκηνηῆς».

*
* *

Στὴν «Ἐντα Γιάμπλερ» ἡ δεσποινίδα Εἰμαρμένη Ξανθάκη μᾶς ἔδειξε, τί μπορεῖ νὰ κάμη, ὅταν ἀγαπήσῃ πραγματικὰ τὴν σκηνή. Τόσα χαρίσματα εἶνε κρῖμα νὰ χαθοῦν.

Στὴν «Ἀγριόπαπια», ἡ κ. Ἐλένη Πασαγιάννη, μὲ πολὺ καλὴ τέχνη μᾶς ἐφανερώσε, πῶς μέσα εἰς τὴν ψυχὴ της, εἶνε πιὸ ἡθοποιὸς ἀπὸ ὅλες τίς ἄλλες — γιὰ τὴν ὥρα τοῦλάχιστο — εἰς τὴν «Ν. Σκηνηῆς». Ἡ ἐντύπωση ποὺ μ' ἀφῆκε δὲν ξεχνιέται εὐκόλα.

Ἡ δεσποινίδα Κυβέλη Ἀδριανοῦ, πρὸ πάντων εἰς τὴν «Παριζιάννα» ἓνα ἔργο τόσο δύσκολο γιὰ Ἑλληνίδα ἡθοποιὸν, καὶ τόσο ἀκατανόητο γιὰ Ἑλληνικὸν δημόσιο, ποὺ μ' ὅλη ταυς τὴν μίμησιν εἰς τὴν Γαλλικὴν ζωὴν, οἱ περισσότεροι οὔτε τὸ ἐνίωσαν κἄν, μᾶς ἔδειξεν ὅλο τὸν ἔρωτα, τὸν μεγάλο ἔρωτά της, ποὺ ἔχει εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ποὺ σιγὰ-σιγὰ μιὰ μέρα, ἂν ἀφήσῃ τίς ὑπερβολὰς της θὰ φθάσῃ ἐκεῖ ποὺ τὰ ἄνθρα τῆς τὴν τραβοῦνε

Τώρα ὅλες τους, τ' ὅ, τι κάνουν, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀραῖες προσπάθειες. Κ' εἶνε αὐτὲς ποὺ μᾶς συγκινοῦν περισσότερο. Ἡ προσπάθεια εἶνε ἡ χαρρυγή, εἶνε ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Ὡς ὅτου νὰ φθάσῃ τὸ μεσημέρι, νὰ μεσουρανήσῃ ὁ ἥλιος πρέπει νὰ περάσουν ὀλόκληρες ὥρες. Εἶνε ὅμως πιὸ λαμπερὸς ὁ ἥλιος ὅταν βγαίνει ὕστερα ἀπὸ μιὰ καλλιτεχνικὴ συγνεφιά, ποὺ χρόνια τώρα εἶνε ἀπλωμένη ἀπάνω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σκηνή.

*
* *

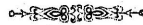
Ὑστερα οἱ ἄντρες τῆς «Ν. Σκηνηῆς», ὁ ὑπερβολικώτατος κ. Μυράτ, ὁ θαυμάσιος κ. Χρυσομάλλης, ποὺ πρέπει νὰ τροχίσῃ τὴν προφορὰ του. Δὲν ξέρω πῶς, ἀλλὰ πρέπει. Τί διάβολο, ὁ Διμοσθένης ἀπὸ ψευδὸς ἔγινεν ὁ πρῶτος ρήτορας τῆς Ἀθήνας, κι' αὐτὸς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν προφορὰ του τὴν ἐφτανησιώτικη;

Τίποτε δὲν εἶνε ἀκατόρθωτο εἰς τὸν κόσμον, ὅταν μέσα εἰς τὰ στήθια τ' ἀνθρώπων βράζει ἡ ἱερὴ φλόγα. Ὁ κ. Χρηστομάνος, ποὺ ξέρει καλὰ τοὺς ἀρχαίους μπορεῖ νὰ σφουρίξῃ εἰς τοὺς μύστες του, τοῦ Εὐριπίδου τὰ λόγια «ἡ δόξα δὲν ἀποχτιέται παρὰ ὕστερα ἀπὸ ἀτελείωτους κόπους, ἀπὸ μεγάλη μελέτη».

*
* *

Σ' τὴν Ἑλλάδα δὲν εἰμπορῶ νὰ νιώσω γιατίι μᾶς ξεφεύγει ἡ ἀγάπη ε' τὴν ἀπλότη καὶ ε' τὴν φυσικότη. Γιατίι μᾶς ἀρέσει ν' ἀπομακρυνόμεσθε ἀπὸ τὴν φύση. Κᾶποιος βραβραρισμὸς φκίνεταὶ ἀκόμα νὰ εἶνε θρονιασμένος μέσα ε' τὸν ὄργανισμό μας. Οἱ εὐγενέστερες ψυχές καὶ οἱ πιὸ πολιτισμένες, εἶνε οἱ πιὸ ἀπλούστερες. Εἶνε ὅμως τόσο δύσκολο τὸ ἀπλὸ καὶ τὸ φυσικὸ, γιατίι κάθε ἀλήθεια εἶνε δύσκολη, κάθε ἐκλεχτισμός. Κ' εἶνε τόσο δυσάρεστο πρᾶγμα 'ς τὴν ἀρχή, ἡ ὑπομονή, νὰ μάθη κανεὶς νὰ διαλέγη, καὶ μάλιστα ὡς ὄτρου νὰ διώξη ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ὅλη τὴν σκουριά τῆς βραβραρότης. Σ' τὸ χέρι ὅμως τοῦ καθενὸς εἶνε ν' ἀγκυλιάτη τὴν μεγάλη πνοή τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὑψηλὴ μορφή τῆς τέχνης. Καὶ γι' αὐτὸ δύο πρᾶγμακτα χρειάζονται. Εὐσυνειδησία καὶ ἀφοσίωτη ε' τὴν τέχνη του ὁ καθένας.

Πέτρος Ζητουνιάτης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΜΑΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

[Τὰ Παναθήναια πρὸ καιροῦ ἔκαμαν μίαν ἔρευναν ψυχολογικὴν καὶ πρακτικὴν γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα, ἀπευθύναντα σχετικὰς ἐρωτήσεις πρὸς τοὺς διαφόρους λογίους μας. Εἰς τὸ τεῦχος τῆς 1 Αὐγούστου ὁ συνεργάτης μας κ. Π. Νιρβάνας, κάμνει μίαν ἐπισκόπησιν τῶν διαφόρων ἀπαντήσεων ποῦ ἐστάλησαν στὰ «Παναθήναια» ἐκ μέρους τῶν λογίων, καὶ μεταξὺ ἄλλων γιὰ συμπέρασμα λέγει τὰ ἑξῆς :]

Δὲν θέλω νὰ πορατεῖνω περισσότερον τὴν πρακτικὴν ἐντελῶς αὐτὴν ἐπισκόπησιν τῆς γλωσσικῆς μας φαινομενολογίας. Ἐὰν ἐβγήκε κανένα συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ἔρευναν αὐτὴν εἶνε ὅτι μεταξὺ μιᾶς γλώσσης ποῦ ἠθέλησαν νὰ δημιουργήσουν (τρόπος α')¹ καὶ μιᾶς γλώσσης τὴν ὁποῖαν θέλουν νὰ δημιουργήσουν (τρόπος β')² κατὰ μεθόδους σχολαστικὰς, ὑπάρχει ἡ γλῶσσα ποῦ ζῆ καὶ διαμορφώνεται μετὰ τὰς φυσικὰς τῆς δυνάμεις. Πρὸς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἀνταποκρίνεται κυρίως εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ὁ τρόπος γ'. ὅπως τὸν διευτώσαμεν, ὁ τρόπος, ὁ ἔχω, ὡς βάσιν τὸν προφορικὸν λόγον. Ὑπὲρ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἔχομεν τὰς περισσοτέρας καὶ τὰς εἰλικρινεστέρας ἐξομολογήσεις τοῦ κοινοῦ τῆς Α' σειρᾶς τῆς ἐρεύνης αὐτῆς καὶ τὴν ὁλότητα σχεδὸν τοῦ κοινοῦ τῆς Β' σειρᾶς. Ὁ τρόπος αὐτὸς εἰάν δὲν μᾶς δίδῃ τὸ ὀριστικὸν πρότυπον τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, μᾶς φανερώνει ὅμως τὴν φυσικὴν μέθοδον κατὰ τὴν ὁποῖαν τείνει νὰ διαμορφωθῇ αὐτομάτως ἡ γλῶσσα εἰς ἐνιαῖον ὄργανον ὄλων τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου, καὶ τοῦ αἰσθηματικοῦ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ. Καὶ θέλω νὰ σᾶς φέρω ἕνα δεῖγμα τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἀνήκον εἰς ἕνα σοφὸν καὶ ποιητὴν τὸ ὁποῖον ἀρκεῖ νὰ δεῖξη ὅτι πρὸς φιλολογικὴν διαμόρφωσιν τοῦ τρόπου αὐτοῦ, τοῦ βασιζομένου ἐπάνω εἰς τὸν ζωντανὸν προφορικὸν λόγον,

1 Ἐμιγῆς καθαρεύουσα.

2 Δογματικὴ δημοτικὴ.